

STJÄLPT AV SAMHÄLLET

STRAFFTÄNKANDET börjar sakta — och man får hoppas säkert — ersättas av ett vårdtänkande i samhällets omsorger om de unga. Ofta nog är det emellertid ett långt steg mellan det progressiva tänkandet och dess praktiska genomförande. I praktiska resultat omsatta planer kräver materiella resurser, som är alldeles för snålt tilltagna och dessutom behövs en personlig satsning, som försvåras av den straffindoktrinering, som vi alla miljöskadats av och som det är svårt att frigöra sig från.

Merit Herzman-Ericson, klinisk psykolog och konsult i Stockholms barnvårdsnämnd, sedan länge känd skribent i ungdomsfrågor, diskuterar i sin bok *Hjälpt av samhället* (Natur och Kultur, 1970) omhändertagande av psykiskt skadade ungdomar. Hon går in i problematiken dels genom att med fall belysa den enskilda individens svårigheter med sig själv och sin omgivning, dels genom att visa hur gruppdynamiken på en ungdomsinstitution fungerar bland de intagna, bland personalen och i interaktionen, samspelet mellan personal och intagna.

Förf redovisar ett material av ungdomar som vårdats på olika typer av samhällsliga vårdinstitutioner. I ett särskilt kapitel behandlar hon frågor runt den för sina goda vårdresultat sedan länge kända Viggbyholmsskolan, som tydligtvis ligger förf varmt om hjärtat.

□ Ond cirkel

En lekman har kanske mest behållning av de enskilda fallen, som ger en skakande bild, icke av dagens ungdom i allmänhet, men av en grupp unga människor, som samhällets och familjens utstötnings-

mekanismer bidragit till att föra in i en ond cirkel, svår och ofta omöjlig att bryta. Institutionstragiken är för en fackman vardagsmat.

Man har länge talat om vikten av personalvård. Oftast har man väl då tänkt på en individualpsykologiskt och socialt inriktad serviceverksamhet. Förf uppehåller sig däremot förtjänstfullt vid grupparbete, både bland personal och intagna. »Här-och-nu-metodiken» är inne i dag, för såväl patient- som personalgrupper.

Att jag personligen föredrar att lägga tyngdpunkten på mer strukturerade och intellektualiserande grupparbeten — utan att därför vilja ta avstånd från här-och-nu — kan kanske tänkas höra ihop med den inom barnpsykiatri ständigt rådande tidsnöden och effektivitetspressen, som gör att man lätt i en här-och-nu-grupp upplever förlust av värdefull tid.

Jag skulle gärna sett att förf tryckt ännu mer än hon gjort på vikten av fostran till demokrati, både av personal och de ungdomar den satts att samarbeta med. Båda dessa grupper är som regel lika skadade, om också på olika sätt, av hierarki- och strafftänkande.

□ Neuros — ingenting

Förf talar på flera ställen om risker med att ställa diagnoser. Jag tror att jag förstår vad hon menar: Att vi inte ska brännmärka, stämpla, en ung människa genom att låsa oss fast i en diagnostisk klassificering, som på lång sikt kan skada vår klient.

Trots sitt avståndstagande rör sig förf själv med diagnostisk terminologi, som dessutom skulle vinna på precisering. När hon talar om

»Jag tror att man skall ha respekt för människors sätt att leva vidare med sina problem.» Det är ett citat ur en bok om omhändertagande av psykiskt skadade ungdomar, skriven av Merit Herzman-Ericson, som är klinisk psykolog och konsult i Stockholms barnvårdsnämnd. Den anmäls av dr Inga-Greta Agrell, (bilden) överläkare vid Hisingens barn- och ungdomspsykiatriska poliklinik.

»neuroser» och »neurotisk» gör hon det som om det vore klart definierade begrepp.

Om vi bara håller oss till svensk nomenklatur, har vi skiftande uppfattningar om neurosen att ansluta oss till: Göteborgs nestor i barnpsykiatri, Elis Regné, har en intressant framställning om barnneurosens uppbyggnad. Professor Anna-Lisa Annell har en annan, ävenledes intressant redogörelse för sin uppfattning om neuroserna. Och slutligen har vi här i Göteborg professor Bengt Lindbergs betydligt provocativa uttalande: »Neurosen är kejsarens nya kläder, den är ingenting».

Jag menar inte att man i ett socialpsykologiskt arbete ska i detalj gå in på olika neurosteorier, men en liten antydning om förf:s personliga neurosuppfattning hade varit välkommen, liksom upplysningen att neurosbegreppet verkligen är omdiskuterat.

De förslag till diskussion, som följer varje kapitel i boken är bra om de är riktade till fackfolk. För lekmän i text en studiecirkel utan skolad ledare tror jag orden någon gång är för svåra. Vet lekmän i allmänhet text vad som menas med »fobisk», »intensivterapi» eller »utagerande»?

För att besvara de i diskussionsförslagen ställda frågor-

na skulle jag nog behöva ha patienterna lite mer kartlagda — varför inte diagnosticerade? En diagnos är på detta område alltid en hypotes — en arbetshypotes för att kunna välja miljöterapi, psykoterapi, mediciner. Svaren på behandlingen blir också en kontroll på diagnosen. Stämmer det inte får man bygga upp en ny hypotes.

□ Redan spädbarn psykiskt olika

Anta att jag ska placera ett »besvärligt» barn och föreslå lämplig psyko- eller annan terapi. Om jag text i samarbete med det barnpsykiatriska teamet har kommit fram till att det sannolikt rör sig om ett »normträngselsyndrom», alltså en reaktion på överuppfostern, så blir placering och terapival ett helt annat än om diagnosen går i motsatt riktning, alltså att barnet miljöskadats genom inkonsekvens och normlöshet. Skulle vi finna att barnet har en generellt krympt psykisk marginal med en hjärnskada i botten, får behandlingen återigen en annan karaktär.

Den som vant sig att försöka se ett sammanhang mellan biologiska och psykologiska faktorer kan inte heller undgå att notera vilken betydelse det allmänt kroppsliga tillståndet och konditionen har, även för det psykiska.

När man dessutom i ett par tiotal år haft glädjen arbeta med spädbarn på barnvårdscentral, kan man inte undgå att lägga märke till hur olika redan tremånaders barn kan vara, inte bara kroppsligt utan även psykiskt. Påverkad av såväl en biologisk skolning och indoktrinering som även av dessa spädbarns olikhet på ett så färskt stadium, kan jag inte låta bli att inför varje ny patient fråga mig: »Vad har den här personen för anlag och utvecklingsmöjligheter bakom den aktuella attityden, det aktuella beteendet?»

Det är väl riktigt att, som Merit Herzman-Ericson gör, lägga tyngdpunkten på miljöfaktorer, det »sociala arvet», eftersom det är miljön, som vi kanske i första hand måste arbeta med. Men jag är rädd att många föräldrar kommer att känna sig anklagade. Vi konstaterar att psykiska störningar och labila hemförhållanden ofta förekommer samtidigt. Men vad är orsak och vad är verkan? Jag tror inte man kan vara nog försiktig med slutsatser.

Må vi icke i vårt vällovliga miljö- och samhällstänkande tappa bort de biologiska faktorerna helt, trots att tom fackfolk har viss benägenhet att avfärda hjärnskador som en »myt»!

Förf bortser väl inte heller

från detta, som jag dock känner mig skyldig att från den biologiska sidan poängtera. Man får inte helt koppla bort biologin från psykologi och socialkunskap.

□ Terapi och storfamilj

En språklig detalj: Författaren talar om »psykoterapeutisk behandlingsmodell». En oskön upprepning, eftersom terapi betyder behandling, antingen den är medicinsk, sjukgymnastisk, psykologisk eller arbets-. Varför inte säga rätt och slätt: »en modell för psykoterapi». Det kan tycks småaktigt att i en värdefull bok fästa sig vid en liten språklig inadvartens, men det är behövligt att rensa upp i nomenklaturens ogräsflora — även i bra böcker.

Jag läste nyligen en recension av en annan intressant bok — en bra recension av en bra bok, där ordet terapi i recensionen användes på ett sådant sätt att man inte förstod om det gällde arbets- eller psykoterapi. Uttrycket »terapi-behandling» hoppas jag inte längre förekommer — det finns i varje fall inte i Merit Herzman-Ericsons bok.

Till förf:s heder vill jag också framhålla att jag hos henne inte någonstans funnit uttrycket »ofullständig familj», som annars vanpryder även utredningar med betydligt anspråksfullare presentation än den här föreliggande.

Förf är förf inne på liknande tankegång som jag för länge sedan framkastade i denna tidning, nämligen storfamiljen som rehabiliteringsinstrument (G-P 6/12 1969). Igenkännande bereder som bekant glädje.

Man måste helt instämma med förf när hon framhåller vikten av flexibilitet i vår ungdomsvård. Vi måste ha olika alternativ att erbjuda, det får inte bli ett antingen eller. Det måste bli ett både och för att vi ska komma ifrån nuvarande situation, i vilken vi tyvärr alltför ofta nödgas konstatera att en ungdom genom omhändertagande ofta blir mer stjälp än hjälpt.

Till sist några pärlor ur denna bok, i sin helhet värd uppmärksamhet, intresse och diskussion:

»Det går inte att modifiera beteendet hos den som känner sig angripen.» (Det gäller både personal och intagna.)

»Man vänder sig till den konfliktfria delen av personens personlighet.»

»Jag tror att man skall ha respekt för människors sätt att leva vidare med sina problem.»

»Problemen måste mötas både individuellt och med samhällsförändringar, attitydförändringar.»

Inga-Greta Agrell